

Suomalaisille kirjastoalan ammattilaisille palkintoja kansainvälisestä työstä

Usemmat suomalaiset kirjastoalan ammattilaiset saivat viime vuoden aikana näyttäviä kunnianosoituksia alan kansainvälisissä järjestöissä tekemästään työstä.

EAHIL 2012 konferenssissa myönnettiin Terkon emerita-kirjastonhoitajalle Päivi Pekkariselle myönnettiin EAHIL Award hänen pitkäaikaisesta työstään järjestössä ja terveysalan kirjastojen asioiden edistämiseksi. EAHIL on lääke- ja terveystieteiden alan kirjastoammattilaisten eurooppalainen yhdistys. Päivi oli EAHILin Public Health Information –työryhmän perustajajäseniä.

Päivi Pekkarinen on lisäksi toiminut aktiivisesti IFLAn Health and Biosciences Libraries –ja-

ostossa. STKS:n kansainvälisten asioiden työryhmässä Päivi on tullut tunnetuksi monipuolisesta osaamisestaan kansainvälisten tapahtumien järjestäjänä. Hän oli mukana tiiviisti myös Helsingin IFLA 2012-konferenssin järjestelyissä.

Kansalliskirjaston kirjastonhoitaja Eeva Murtomaa palkittiin IFLA 2012 konferenssin yhteydessä Helsingissä mitalilla hänen huomattavasta panoksestaan kuvailustandardien, luettelointisääntöjen ja auktoriteettimallien (FRBR, FRAD, FRASAR) kehittämistyössä. Malleja on kehitetty huomioiden erityisesti elektronisten aineistojen ja verkkoympäristön vaikutus luettelointiin.

Eeva Murtomaa on ollut pitkäaikaisesti mukana IFLA:n toiminnassa sen useissa luettelointiin liittyvissä työryhmissä. Lisäksi hän on toiminut aktiivisesti STKS:n kansainvälisten asioiden työryhmän jäsenenä. IFLA-myöntää tunnustuspalkinnon henkilölle, joka on työssään merkittäväällä tavalla edistänyt IFLAn tai kirjastoalan kansainvälistä toimintaa.

FINNA avautui – kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymä julkiseen testikäyttöön

Kansallisen digitaalisen kirjaston (KDK) asiakasliittymä Finna avattiin testikäyttöön 17.12.2012. Finna on arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteinen hakupalvelu, joka tarjoaa pääsyn muistiorganisaatioiden aineistoihin ja palveluihin. Kansalliskirjasto vastaa hakupalvelun toteuttamisesta. Asiakasliittymää kehitetään arkistojen, kirjastojen ja museoiden tarpeet huomioiden tiiviissä yhteistyössä osallistujaorganisaatioiden kanssa.

Finna on rakennettu vuonna 2012 avoimen lähdekoodin ohjelmistojen pohjalta. Testikäyttöön avatulla Finnan beta-versiolla halutaan kerätä palautetta ja kokemuksia käyttäjiltä palvelun toimivuudesta. Palvelua kehitetään edelleen huomioiden käyttäjiltä saadut kokemukset ja uusien toiminnallisuuksien voidaan ottaa mukaan.

Helmikuun puolivälissä on odotettavissa vielä muutoksia käyttöliittymän ulkoasuun ja laajempaa tiedotusta käyttöliittymästä. Seuraava versio FINNasta on julkaistaan syksyllä 22.10.2013 pidettävän Finna-päivän yhteydessä.

Tiedonhakua ja lisäpalveluja

Finnassa tiedonhakua tukee fasettimainen rakenne, jossa hakutuloksia voi helposti halutessaan rajata esimerkiksi tekijän, julkaisujen kielen, julkaisuajan tai paikan mukaan. Lisäksi hakutulosten ajallisen jakautumisen hahmottamista helpottaa tuloksia edeltävä graafinen aikajana.

Hakupalvelujen rinnalla tarjolla on ns. integroituja palveluja. Integroituja palveluita pääsee käyttämään sähköpostiosoitteella tai Jyväskylän yliopiston kirjaston kirjastokortilla kirjaututtuaan. Kokonaisuudessaan beta-version ominaisuudet löytyvät Finna-wikistä. Finna toimii myös mobiililaitteilla.

Yhteisiä ja organisaatiokohtaisia näkymiä

Kansallisen digitaalisen kirjaston (KDK) asiakasliittymien ydinpalveluna on tiedon tuottajien, arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteinen näkymä, joka löytyy osoitteesta finna.fi. Näiden rinnalla voi olla erillisiä organisaatioiden yhteisiä, alueellisia tai organisaatiokohtaisia näkymiä. Organisaatiot hallinnoivat itse omaa näkymäänsä ja valitsevat siinä näytettävät aineistot ja näkymään liitetyt palvelut.

Joulukuussa testikäyttöön avattiin myös Jyväskylän yliopiston kirjaston näkymä. Museoiden näkymä on tulossa käyttöön toukokuussa 2013, jolloin se julkaistetaan Museopäivillä. Lisäksi Kansal-

The screenshot shows the Finna website interface. At the top, there are language options: Suomi, Svenska, English. Below that is the Finna logo, which consists of a stylized 'f' inside a hexagon with the word 'FINNA' underneath. A search bar is present with a dropdown menu set to 'Koko tietokannasta' and a 'Hae' button. Below the search bar, there are two columns of search filters under the heading 'Suomen arkistojen, kirjastojen ja museoiden aarteet yhdellä haulilla'. The filters include: Asiakirja, Kirjasto, Kuvio, Nuoreja, Tieteellisiä, and Viivite. To the right of these filters, there is a list of search results under the heading 'Haulia löydät:'. The results include: Elinveto, Kirja, Lenta ja artikkelit, Opiinmateriaali, Tietokanta, and Äänite. At the bottom of the page, there are three columns of navigation links: 'Tietoa' (Tietoa Finnasta, Käyttöohjeet, Rakennelma), 'Haku' (Hakuhistoria, Tarvittu haku, Selaa luetteloa), and 'Apua' (Hakuehje, Palaute). The bottom right corner features the logo for 'Kansallinen digitaalinen kirjasto' and 'vufind' with the website address 'www.vufind.org'.

liskirjastolle ja arkistoille on tulossa oma näkömäsä, joka julkaistaan myöhemmin.

Finnan alkuvaiheen aineistot ja palvelut

Testiversiossa ovat aluksi mukana seuraavat organisaatiot aineistoinen ja palveluinen: Arkistolaitos, Jyväskylän yliopiston kirjasto, Kansalliskirjasto, Lusto – Suomen metsämuseo ja muut nk. Kantapuu-museot, Suomen metsästysmuseum, Tuusulan taidemuseo ja Valtion taidemuseo. Yleiset kirjastot eivät toistaiseksi ole mukana, mutta heidän kanssaan neuvotellaan parhaillaan mahdollisista sopimuksista.

Finnasta on haettavissa esimerkiksi Ateneumin

taidemuseon ja Sinebrychoffin taidemuseon koelmista yli 11 000 teoksen tiedot ja kuvat. Valtion taidemuseon aineisto sisältää pääasiassa maalauksia, piirustuksia, grafiikkaa, veistoksia ja valokuvia. Arkistoaineisto kattaa tiedot kansallisen menneisyytemme keskeisestä asiakirja-aineistosta keskiajalta näihin päiviin saakka, ja osaan aineistosta voi tutustua digitaalisten kuvien avulla.

Linkit

Finna-hakupalvelu, kansallinen näkymä: finna.fi
Jyväskylän yliopiston kirjaston Finna: juu.finna.fi
Finnan beta-version ominaisuudet: www.kiwi.fi/display/finna/Finnan+ominaisuudet
Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke: kdk.fi

Lindasta tuli Melinda -meidän Linda

Yliopistokirjastojen yhteistietokanta, LINDA, nimettiin vuodenvaihteessa Melindaksi. Nimenmuutokseen päädyttiin kansallisen hankkeen takia, jonka myötä LINDA laajenee suomalaisten kirjastojen yhteiseksi metatietovarannoksi.

Melinda osoittautui luontevaksi nimeksi monesta syystä. Nimen alkuosa ”me” viittaa metatietovarantoon, mutta myös yhteiseen luetteloin-

tityöhön. Melindan tiedontuottajien odotetaan myös laajentuvan ammattikorkeakoulukirjastojen ja yleisten kirjastojen piiriin kuluvan vuoden aikana. Kummallakin kirjastosektorilla ovat pilotoinnit parhaillaan käynnissä.

Nimenmuutokseen liittyy myös toimenpiteitä palvelimella. Kansalliskirjaston uusi palveluosoite melinda-posti (at) helsinki.fi on jo käytössä. Kir-

jastoille on lähetetty pyyntö, jossa Lindaan viittaavat linkit ja tekstit on pyydetty päivittämään.

Lisätietoja

Lisätietoja nimenmuutoksesta ja Melindaan liittyvistä asioista voi kysyä osoitteesta melinda-posti (at) helsinki.fi.

Kirjastojen yhteisten palvelujen ohjausta uudistettiin

Kansalliskirjaston tarjoamien kirjaston yhteisten palveluiden asiakasohjausta kehitettiin vuoden 2012 aikana. Muutoksella pyrittiin mm. selkeyttämään päätöksentekoa ja koordinointia.

Uusi toimintamalli koostuu kolmesta ohjausryhmästä: verkkoaineiston hankinta, tiedonhallinta ja Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) sekä asiantuntijaryhmistä. Verkkoaineistojen hankintaa koordinoi tulevaisuudessa FinElib-ohjausryhmä, nykyisten kahden ryhmän asemesta. KDK-asiakasliittymää ohjaava konsortior ryhmä nimettiin virallisesti syyskuussa 2012. Ryhmä on muodostettu ja aloittanut toimintansa epävirallisesti jo vuonna 2011. Voyagerin –kirjastojärjestelmän ohjausryhmät (Linnea2 ja ammattikorkeakoulukirjastojen Voyager-ohjausryhmä) jatkavat toimintaansa Voyagerin elinkaaren ajan.

Suurin muutos entiseen on tiedonhallinnan oh-

jausryhmän perustaminen. Uuden ryhmän tehtävänä on ohjata kansallisen metatietovarannon, Melindan, sekä Nelli-portaalin ja julkaisuarkiston kehittämistä.

Tiedonhallinnan ohjausryhmä käynnisti toimintansa marraskuussa 2012. Ryhmässä on edustus kaikilta kirjastosektoreilta sekä ryhmän toiminta-alueeseen liittyvistä intressiryhmistä (OKM, CSC ja IT-johtajat).

Ohjausryhmien tehtävänä on palvelujen strateginen kehittäminen ja linjaaminen sekä tulevien palvelutarpeiden ja kirjastosektorien erityistarpeiden ennakointi. Ryhmien tehtäviin kuuluu myös hankkeiden ja palveluiden toiminnan seuranta ja hankkeiden koordinointi ja yhteensovittaminen kirjasto- ja tietopalvelualan eri sektoreiden ja toimijoiden välillä.

STKS:n kunniajäsenyys Tuula Ruhaselle

Pitkäaikaiselle STKS:n puheenjohtajalle, Signumin toimituksen jäsenelle ja Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kirjaston kirjastonjohtaja emeritalle, Tuula Ruhaselle, myönnettiin Suomen tieteellisen kirjastoseuran kunniajäsenyys seuran syyskokouksessa.

Valmisteluraportti kokoaa uuden kirjastojärjestelmän (UKJ) kehittämisen suunnat

Uuden kirjastojärjestelmän suunnittelu sai alkunsa Voyager-kirjastojen toiveesta käynnistää hanke vuoden 2011 lopulla. Hanke edistyi, kun AMKIT- ja Linnea2-konsortioille tehtiin esitys valmisteluryhmän perustamiseksi ja ryhmän laajentamiseksi siten, että siihen kutsuttaisiin mukaan myös Yleisten kirjastojen ja Erikoiskirjastojen neuvostot. Valmistelutyöryhmä käynnisti toimintansa kesällä 2011, jolloin siihen osallistui esityksen mukaisesti AMKIT-konsortio, Erikoiskirjastojen neuvosto, LINNEA2-konsortio ja Yleisten kirjastojen neuvosto.

Valmistelutyöryhmän tavoitteena pidettiin kaikille kirjastosektoreille soveltuvan kirjastojärjestelmän määrittelyä. Valmisteluraportti saatiin valmiiksi vuoden 2013 loppuun mennessä.

Valmistelu jakautui edelleen 7 työryhmälle, jotka koostuivat eri kirjastosektoreilta kootuista asiantuntijoista. Työryhmien suunnitelmia oli mahdollista myös seurata UKJ-Wikin kautta, mikä antoi mahdollisuuden kaikille kiinnostuneille kehittämistyöhön osallistumiseen ja sen kommentointiin. UKJ-hankkeessa on huomioitu myös 2011 voimaan tullut laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta. Tietohallintolaki velvoittaa laajasti tietojärjestelmien yhteentoimivuuteen ja olemassa olevan tiedon hyödyntämiseen. Kun hankkeen tavoitteena on ollut järjestelmä, joka soveltuu hyvin erilaisille kirjastoille erilaisiin ympäristöihin, modulaarinen ratkaisu toimii joustavana ratkaisuna eri osapuolille. Uusi kirjastojärjestelmä tukeutuu rakenteilla oleviin Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymä Finnaan ja kirjastojen kansalliseen metatietovaranto Melindaan ja täydentää ne kirjastojen yhteiseksi palvelukokonaisuudeksi. Finnan ansiosta kirjastojärjestelmään ei tarvita omaa asiakaskäyttöliittymää. Nämä kehykset helpottavat myös kirjastojärjestelmän kehitystyötä, mutta tukevat myös yhtenä-

sen kokonaisuuden muodostumista.

UKJ-hankkeen strategiaan perusvalintoihin kuului myös nojautuminen avoimen lähdekoodin käyttöön ja rakenteellinen modulaarisuus. Järjestelmä muodostuu itsenäisistä toiminnallisista kokonaisuuksista, joita voidaan yhdistää rajapintojen kautta. Rakenne helpottaa myös järjestelmän myöhempää kehittämistä, jota voidaan uusia halutuvin osin. Lisäksi kehitystyötä voidaan hajauttaa eri osapuolille. Modulaarisuus antaa käyttäjäorganisaatioille myös mahdollisuuden valita ne osat kirjastojärjestelmästä, jotka he katsovat tarvitsevansa. Kirjastojärjestelmän ylimmän tason moduulit muodostuvat aineiston kuvailun ja käytön ympärille, johon kuuluvat kirjastotyön keskeiset alueet, kuten lainaus, kaukopalvelu ja hankinta sekä rajapinnat hallinnollisiin ja muihin järjestelmiin. Kirjastojärjestelmän anatomia tulee muuttumaan myös metatietoformaattien ja luetteloinnin ja sisällönkuvailun osalta. Kansainvälisessä yhteistyössä metatietojen kuvailua ollaan uudistamassa funktionaalisen tietomallin suuntaan, johon kuuluvat FRBR-malli ja RDA-kuvailusäännöt. Näihin tullaan siirtymään suunnitelmien mukaisesti vuosina 2014-2015. Myös tallennusformaatti on muuttumassa. Tulevina vuosina on siis odotettavissa suuria muutoksia metatiedon muotoon ja rakenteeseen. Julkaisijoiden, tutkijoiden ja kirjastojen lisääntyvä yhteistyö metatiedon linkittämisessä ja hyödyntämisessä voi tuoda myös kokonaan uusia näkökulmia tietoon.

UKJ:n yhteentoimivuuden kannalta keskeisiä muita järjestelmiä ovat FINNA ja Melinda, mutta rajapintoja suunnitellaan myös moniin muihin järjestelmiin, kuten käyttäjiä tunnistaviin järjestelmiin, taloushallintoon, tilastointiin, opetuksen ja tutkimuksen järjestelmiin ja sosiaaliseen mediaan.

UKJ:n ensimmäinen suunnitteluvaihe vuosina

2011-2012 on edennyt kirjastojen välisenä yhteistyöhankkeena ilman erillisrahoitusta. Vuoden 2013 aikana on kuitenkin tarkoitus työstää järjestelmän vaatimusmäärittely, toteutuksen vaiheistus ja aikataulu. Kansalliskirjasto on hakenut ja saanut tähän suunnitteluvaiheeseen rahoitusta, joka kattaa 5 henkilötyövuoden panoksen hankkeessa. UKJ:n kehitystyön vaatimat paikat pyritään täyttämään maaliskuun kuluessa.

UKJ-hankkeen perusajatus on jaettu vastuu osalistujakirjastojen kesken. Valmisteluvaiheessa ajatus on jo toteutunut hankkeen alkuvuosina. Samalla toimintamallilla on tarkoitus jatkaa hankkeessa ja sen toteutuksessa sen koko järjestelmän

elinkaaren ajan. Hankkeen kaikkien vaiheiden hallintomallien suunnitellaan johdonmukaisesti tukevan tätä toimintatapaa. UKJ-suunnitteluprojektia johtaa 16 henkilön johtoryhmä, jossa on edustus kansalliskirjastosta, kaikilta kirjastosektoreilta ja lisäksi sektoreiden IT-johtajien edustajat. Kansalliskirjasto on kutsumassa johtoryhmän järjestäytymiskokousta koolle helmikuun alkupuolella.

UKJ-valmisteluraportti, UKJ-valmisteluryhmä ja -työryhmät, 3.12.2012

<https://wiki.helsinki.fi/display/UKJ/Valmistelu/Projektisuunnitelma>

Kustaa III kirjeitä ja aineistoa valtiorajoihin liittyvistä neuvotteluista Kansallisarkistoon

Kansallisarkistoon on ostettu Ruotsista arvokas yksityisarkisto, johon sisältyy Suomen historian kannalta merkittävää aineistoa. Von Stedingk-suvun yksityisarkiston kiinnostavimpia aineistona ovat Ruotsin viimeiselle sotamarsalkalle, kreivi Curt von Stedingkille (1746-1837) kuuluneet asiakirjat. Hän oli aikansa tunnetuimpia ruotsalaisia ja lukeutui kuningas Kustaa III:n lähimpään ystäväpiiriin. Arkistoon sisältyy yli sata yksityistä kirjettä Kustaa III:lta.

E erityisen kiinnostavia arkistossa ovat Anjalanliiton kannattajiin lukeutuneen Savon Prikaatin edellisen komentajan, everstiluutnantti Berndt Johan Hastferin asiakirjat. Hastfer kävi sodan aikana salaisia neuvotteluja G.M. Sprengtportenin ja venäläisten kanssa. Sen vuoksi Kustaa III käski von Stedingkin vangitsemaan hänet ja takavaroimaan Hastferin hallussa olleet asiakirjat, jotka kuuluvat nyt hankittuun arkistoon.

Sotilasuran lisäksi Curt von Stedingk ansioitui diplomaattina. Hän oli toinen Suomen sodan päätyttyä solmitun Haminan rauhansopimuksen (1809) ruotsalaisista allekirjoittajista. Hän toimi

Ruotsin edustajana myös Venäjän kanssa käydyissä rajaneuvotteluissa, joissa vahvistettiin Ruotsin ja Suomen välinen nykyinen valtakunnanraja.

Arkistoon sisältyvät kaikki hänen neuvotteluissa käyttämänsä aineistot, muun muassa tärkeä suunnitelma rajan vetämisestä Tornionjolle. Neuvotteluasiakirjoissa on runsaasti von Stedingkin tekemiä merkintöjä, jotka valaisevat valtakunnanrajan syntyprosessia. Curt von Stedingkin poikkeuksellisen kirjavista elämänavaiheista voi lukea arkistolaitoksen kotisivuilta osoitteessa <http://www.arkisto.fi/fi/palvelut/viestinta/stedingk/>.

Ruotsin valtiorakisto digitoi koko aineiston. Sen jälkeen alkuperäisaineisto siirretään Suomen Kansallisarkistoon kesällä 2013. Digitoituna aineisto tulee olemaan verkon kautta vapaasti saatavilla.

Lisätietoja

Pääjohtaja Jussi Nuorteva, Kansallisarkisto, puh. +358 40 592 5131 Tutkija Pertti Hakala, Kansallisarkisto, puh. (09) 228 52 380 sähköpostit muotoa etunimi.sukunimi@narc.fi